

Geçiş Sürecinde Halk Sektörü Girişimciliği *

People's Sector entrepreneurship in the transition period

Mehtap SARIKAYA ^{1 a}Ayşe İRMİŞ ²¹Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli. mehtaps@pau.edu.tr²Pamukkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Denizli. airmis@pau.edu.tr^aYazışılan Yazar/Corresponding author

Geliş Tarihi/Received: 30.11.2015, Kabul Tarihi/Accepted: 31.12.2015

doi: 10.5505/pibyd.2015.47955

Özet

Sermayenin tabana yayılması, mevcut gelişmelerden halkın genelinin yararlanmasında ve demokratik şartların oluşumunda ana etken girişimciliktir. Girişimciliğin toplumsal zeminde geniş bir alan kaplayarak yayıldığı tek sektör ise Halk Sektörüdür. Halk Sektörü, halkın kendi tasarruflarıyla, kendi yönetiminde üretim imkânlarını var eden ve halkın kendi kendisini istihdam imkânına kavuşturan bir güce sahiptir. Bu durum onu, özel sektörden ve kamu sektöründen ayıran en önemli özelliktir. Hem özel sektörde hem de devlet sektöründe emek sahipleri sadece üretimin bir parçası durumundayken, Halk Sektöründe çalışanlar yönetime, sermayeye ve kâra katılırlar. Çalışmanın yöntemi, kaynak taraması ve biçimsel olmayan mülakat tekniğine dayalıdır. Şirintaş fabrikası çalışma konusuna örnek teşkil etmektedir.

Anahtar kelimeler: Girişimcilik, Halk Sektörü.

JEL kodları: M10, L26.

Abstract

In the deployment of the capital to the base, majority of the public's benefit from current developments and settlement in the democratic conditions, the main factor is entrepreneurship. The only sector where entrepreneurship's spread to the ground of society with covering a wide area is People's Sector. People's Sector have a power where people have their own management and production prospects also people create opportunities for self-employment with their own savings. This is the most distinctive feature of the private sector and the public sector. As well as the public sector and the private sector, labor is a part of the production, but in People's Sector, employees participate in management, capital and profit. Method for the study based on the literature, and non-formal interview technique. Sirintas factory exemplifies the subject of the study.

Keywords: Entrepreneurship, People's Sector.

JEL codes: M10, L26.

* 2013 yılında Kazakistan'ın Almaata şehrinde düzenlenen 5. Uluslararası Girişimcilik Kongresi'nde sunulan bildirinin revize edilmiş halidir

1. HALK SEKTÖRÜNÜN TANIMI VE AMAÇLARI

Kepenek (1974: 5-7)'e göre Halk Sektörü, köylü, esnaf ve zanaatkâr gibi küçük ölçekli üretim yapan grupların ve işçi-memur gruplarının birikimleri ile emek güçlerini kooperatifler, sosyal yardım kurumları ve diğer toplu girişimler vasıtasıyla, kendilerinin yönetiminde ve bir sektör bütünlüğü içerisinde birleştirmeleri sonucunda oluşan sektördür (Bir başka tanıma göre ise, Halk Sektörü “yaşamlarını kol ve kafa çalışmaları ile sürdüren fakat gelirleri katkılarının gerisinde kalan tek tek dağınık küçük girişimlerin ve halk yığınlarının örgütüdür. Bu bağlamda, halkın kendi tasarruflarını bir araya getirerek, kendi yönetiminde üretim yapma ve gelir elde etme imkânını sağlayan” sektöre Halk Sektörü denilir (Hamitoğulları, 1974: 25). Halk Sektörü ile halk kendi yönetiminde, kendisini üretici durumuna getirir. Her birey, tasarrufa katılma payı ve üretim mülkiyeti oranından bağımsız olarak, Halk Sektörü yönetiminde eşit işe ve eşit etkinliğe sahiptir (Ölçen, 1974: 14,17).

Halk Sektörünü özel sektörden ve kamu sektöründen ayıran en önemli özellik yayılma biçimleriyle ilgilidir. Özel sektör ve kamu sektörü girişimciliği, tavandan başlayıp aşağıya doğru giden bir üretim girişimciliğidir. Halk Sektöründe ise durum tam tersi olmakta, tabandan başlayıp, yukarıya doğru meydana gelen bir üretim girişimi gerçekleşmektedir (Ölçen, 1975: 81). Halk Sektörünü diğer sektörlerden ayıran bir diğer özellik de, sosyal amaçlı yatırımların ve maliyet minimizasyonunun beraber sağlanmasıdır. Özel sektörde amaç kârın maksimizasyonunun, kamu sektöründe ise maliyet minimizasyonunun ya da katma değer maksimizasyonunun sağlanmasıdır (İlbaş, 1974: 223).

1974 yılındaki hükümet programında Halk Sektörünün amaçlarından daha sistematik bahsedilmiştir. Buna göre, Halk Sektörüyle, sanayileşmeye hız kazandırılacak, dağınık tasarruflar değerlendirilecek, kalkınmanın nimetlerinden daha yaygın ve adil faydalanma sağlanacak, halkın girişimcilik gücü harekete geçirilecek, yurt dışındaki işçilerin tasarruflarının ve teknik becerilerinin temel sanayi projelerine yönlendirilmesi sağlanacaktır (Öngün, 1974:454). Türk (1975: 5-6) ise Halk Sektörünün amaçlarını ekonomik ve sosyal amaçlar olmak üzere iki grup içerisinde sınıflandırmış daha sonra bu amaçları ayrıntılandırmıştır. Türk'e göre bu amaçlar

1. Geniş halk topluluklarının küçük tasarruflarını, çağdaş ölçeklere uygun büyük işletmeler kuracak ve işletecek biçimde, bir araya getirerek daha hızlı bir kalkınma için gerekli sermaye birikimini sağlamak (ekonomik),
2. Üretim araçlarının mülkiyetini geniş halk topluluklarına yaymak (sosyal),
3. Halkı ekonomik karar merkezlerinde söz sahibi yaparak demokratik gelişme sürecinin ekonomik boyutunu tamamlamak (sosyal)
4. Toplumda daha adil bir gelir dağılımı sağlamaktır (ekonomik).

Bu amaçların sonucunda ise, milli gelirin artan bölümü, tasarruflara ve yatırıma yöneltilerek, tüketim malları üzerindeki talep fazlalığından kaynaklanan enflasyonist baskı azaltılacak, yatırım malları piyasası genişleyecek, tekeli sermaye karşısında dengeleyici bir güç oluşacaktır. Ayrıca, ekonomik gücü artan geniş halk topluluklarının siyasal alanda da etkinliği artacak, demokratik rejim daha sağlam temellere oturacaktır (Türk, 1975: 6).

Bütün bu amaçlarının ötesinde Halk Sektörünün sosyal, ekonomik ve hatta siyasi bağlamda kendi yapısı itibariyle çok önemli fonksiyonları da yerine getirdiği görülmektedir. Hepsinden öte, Halk Sektörleri kırsal kesimde de örgütlenen sektörlerdir. Böylece, göçlerle köylerin boşalmasına gerek bırakmayan bir sanayileşme, kırsal alanların, kentsel alanlarla denge kuracak şekilde modernleşmesi ve kırsal alanlarda geniş istihdam imkânlarının sağlanması Halk Sektörleriyle mümkün olmuştur (Ölçen, 1974: 23). Sermayenin tamamen tabana yayıldığı ve işçilerin çalıştıkları işletmede aynı zamanda pay sahibi olduğu bu sektörde sermaye payları ne olursa olsun, karar vermede eşit haklara sahip olmaları kendiliğinden öz yönetimi de getirmektedir. Öz yönetimde artı değeri yaratan emek gücü bu değerlerin nereye kullanılacağı kararında, yürütülmesinde ve denetiminde söz sahibi olmaktadır (Coşkun, 1976: 49). Hatta emek gücünün yarattığı artı değer işletmenin kâra geçmesiyle beraber tekrar işçiye geri dönecektir. Böylece Halk Sektörüyle, Türkiye’de “endüstriyel demokrasi” gerçekleşecektir (Altun ve Akıncı, 1974: 93). İşçinin üretim araçlarına sahip olması, yönetime katılması ve emeğinin yarattığı değere sahip olması onun yabancılaşmasını ve mekanikleşmesini de önleyecektir. Böylece işgücünün dolaylı olarak, yaratıcılığı, etkinliği ve verimliliği de artacaktır (Kepenek, 1974: 12).

2. HALK SEKTÖRÜ KAPSAMINDA DENİZLİ’DEKİ HALK SEKTÖRÜ İŞLETMESİ ÖRNEĞİ: ŞİRİNTAŞ

Araştırma Denizli’de Halk Sektörü işletmesi olarak kurulan fakat daha sonra özel sektörün eline geçen Şirintaş cam fabrikası üzerinde yapılmıştır Şirintaş A.Ş. 1973 tarihinde 215 gerçek kişi kurucu ortak tarafından Şirinköy’de kurulmuş ve 1981 yılında ilk üretimine başlamıştır. Yaşadığı üretim ve finans sorunları nedeniyle 1982 yılında üretime ara verilmiş ve 1983 yılında DESİYAB (Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası) tarafından ele alınmıştır. Adı Denizli Cam Sanayii ve Ticaret A.Ş. olarak değişmiştir. DESİYAB’ın yaptığı çalışmalar ve finansal yatırımlar neticesinde Temmuz 1984’te tekrar üretime başlanmıştır. 1994 yılında İMKB’de yapılan blok satışla Denizli Cam’ın %51 hissesi Şişecam grubu şirketleri tarafından satın alınmış, böylece Denizli Cam, Şişecam Cam Ev Eşyası Grubu- Paşabahçe faaliyetlerine katılmıştır (Denizli Cam Faaliyet Raporu, 2011).

Şirintaş örneğinde yaptıkları liderlik ve diğerlerine göre daha fazla ortaya konulan girişimcilik vasıflarından dolayı iki isim üzerinde durulmuştur. Bunlardan biri F.B, diğeri ise fabrikanın üretim konusunda belirleyici rol oynayan S.S’dir. Ancak S.S ‘nin vefatından dolayı kendisine ulaşılammış, onun yaptıklarıyla ilgili bilgi, sermayenin bir araya getirilmesinde emeği olan ve işletmede de payı bulunan, kardeşi O.S’den alınmaya çalışılmıştır.

F.B ile yapılan mülakat

Soru: Şirintaş fabrikası kuruluncaya kadar Şirinköy halkı geçimini neyle sağlıyordu ve neler yapıyordu?

F.B: 1935-40 yılları arasında tezgâh dokumacılığı yapıyordu. Dokumacılığa kadarda halıcılık, mutafılık ve bez dokuma süreçleri geçirilmişti. Köylü el tezgâhı kullanıyordu, motorlaşmak gerektiğini anladık. Motorlaşmak için de elektriğe ihtiyaç vardı. Elektriği getirmek için gerekli parayı Almanya’daki işçilerden topladık. Almanya’daki işçiler olmasaydı cereyan olmazdı. 1968’de köyümüze elektrik geldi. Elektrik, su, kanalizasyon,

okul her şeyi biz getirdik. Devletin getireceği her şeyi biz kendimiz getirdik. Elektriğin gelmesi için 23 sefer Ankara'ya gittim. Aslında elektrik konusu zamanında iddia gibi birşey oldu. 8-10 köy birleşelim dedik, bu amaçla 15-20 kişi Başkarcı Belediye Başkanına gittik. Başkana durumu anlattık, el tezgâhında motorlaşalım, herkes kendine düşeni versin elektriği getirelim dedik. Başkan, "daha ilçede yok" (Çamelini kastederek) "bizlere elektriği vermezler" dedi. Rahmetli abim muhtardı, dayım beni kastederek F...görevlensin, Ankara'ya gidip elektriği getirsin demiş. Bu görevi bana verdi. Benim 4 oğlum Ankara'da okuyordu. Gittiğimde kalacağım yer sorun olmuyordu. Köy işleri Bakanlığı'nda Ömer Naci Kınıklı vardı, Tavaslı. Muhalif partidendi. Ömer Naci bana önceden öğretti, Genel müdürü kabul etmese de sen hiç yılma ısrar etmeye devam et dedi. Ben de öyle yaptım. O, bana, "sen direkt Genel Müdür'e çık" dedi. Ben de genel müdüre çıktım. Biz dokumacıyız, el tezgâhları var motorlaşmak istiyoruz. Köyün kadınları 1 saatlik yerden su çekiyorlar. Cereyan gelirse 1 kişi 2 tezgâh birden kullanır dedim. Genel Müdür, "E kardeşim köylere elektrik veremeyiz. Siz katılım payını veremezsiniz ki" dedi. Neticede hesaplattırdı o dönemde "115.000 TL bulabilecek misin" dedi. Ben de Evvel Allah belki toplarım dedim. Sen bu parayı toplarsan ben de söz elektriği getireceğim dedi. Köye gelince anlattım herkes sevindi ancak iş paraya gelince Almanya'ya gittik. Şirinköy'den Almanya'ya gidip çalışanlar vardı, para toplanması için Almanya'ya gidilmesine karar verildi. Artık iş namus meselesi olmuştu. 4-5 ayı geçti toplamamız. İşçi bulma kurumunda bizim köylü gidiş gelişlerde yardımcı oldu. Kendi cebimden Almanya'ya gittim. 50'den fazla akrabam var orda. Neticede 90000'de kaldık. Rahmetli Ağabeyim(20 yıllık muhtar), bana "bizim oğlan (Denizli'de yerel konuşmada hitap şekli) 115000 olmayacak, bu parayı geri dağıtalım" dedi. Ancak yılmadım, 15-20 kere daha Ankara'ya gidip geldim. Ben 90000 TL ile Ankara'ya gittim. Genel Müdür'ün yanına çıktım. Bana "para toplandı mı" dedi. 115000 TL toplayamadığımızı, 90000 TL topladığımızı söyledim. Üzerini ben tamamlarım dedi, 90000 TL'nin üzerini devlet tamamladı ve elektrik köyümüze geldi. Trafo falan devlet tarafından karşılandı. Eğer Almanya'dakiler olmasaydı 90000 TL toplanamazdı. Bakan geldi ve 17 Temmuz 1967'de şartele basıldı, elektrik yakıldı. Bunu gören diğer bütün köylüler toplanıp valiye gittiler. Bu sırada ağabeyim muhtarlardan tansiyon hastası oldu çekildi. Başka biri oldu. Vali Şirinköy muhtarını çağırılmı demiş. Biz gittik bütün köy muhtarları orda. Muhtarlar "Şirinköy elektriğe geçti biz kaldık, onlarda geri çekilsin bizi beklesinler, hep birlikte yakalım" dediler. Ben söz aldım, dedim ki şu gördüğünüz başkan ve muhtarların ayaklarına daha önceden gittik. Ama Çamelinde elektrik yok size elektrik verirler mi dedi, diğer köylülerin muhtarları ve halkı da bizimle işbirliği yapmaya yanaşmadı. Biz kendi köy halkımızla bu işi yaptık, Bakan geldi şartele bastı. Bunlar o zaman uyuyordu, ama biz artık uyumayız, şartele bastırmayız, elektriği söndürmeyiz dedik. Vali de bize hak verdi. Burada bir polis bir adamı götürmemiştir. Birbirimizi hiç atmayız. Cana yakındır halkımız, misafirperverdir.

Soru: Madem Şirintaş halkı dokumacılık yapıyordu ve üretimde motorlaşmak için köye kendi imkânlarınızla elektrik getirdiniz, neden fabrikayı tekstil üzerine değil de, cam üretmek üzere kurdunuz. Üretim konunuzu neye göre belirlediniz?

F.B: S.S buranın ilk kurucularındandır. Küçük Hasan diye bir kişi dağda gezerken kuvarsı buluyor. O dönem Almanya'da çalışan S.S burada kuvarsın olduğunu duyuyor. Bir doktor arkadaşıyla Almanya'daki cam fabrikasından çok etkilenmişler. Şirinköy civarında kuvars bulunduğu da duyulunca cam fabrikası kurulma fikri ilk onlardan çıkıyor. Ancak buranın

kuvarsının kaliteli olmadığı anlaşıldı, kuvarsı dışarıdan (çevre illeri kastediyor) aldık. S.S buranın ilk genel müdürü ve cam fabrikasının fikir öncüsü.

Soru: Sermayeyi nasıl topladınız?

F.B: Bizi teşvik eden şey, diğer köylerde Motor Sanayinin, televizyon fabrikasının, Azim Cıvatanın kurulmuş olmasıydı. En geri biz kalmıştık. Bütün Şirinköy'deki herkes bize " Bütün millet fabrika kurdu siz bir şey yapmadınız" diye sitem etti. Biz de bu işin öncülüğünü yapmaya başladık. Fabrikanın kurulması için para toplarken herkesi teşvik etmek için heyet oluşturduk. Köyden 7-8 kişi fabrika kurmak için bir araya geldi. Bu 7-8 kişilik heyet defalarca Almanya'ya gitti, kurulma süreci 4-5 seneden daha fazla sürdü. Tam kapasiteyle çalışmamız 1985 yılında oldu.

Soru: Fabrikanın kuruluşunu anlatır mısınız?

F.B: Valiyle anlaştık, hazineden 100 dönüm arazi alacağız, fabrikayı kuracağız. Muhtar araziye kendi üzerine yapacağına yanlılıkla hazineye vermiş. İşlemlerde hata olmuş, arazi kamulaşiyor. 1974 yılında Bakanlar kurulunda hazine satışları durdu. Bu sırada benim amcam 7 dönüm yer verdi. Karşılığında 20000 TL'lik ortaklık aldı. 7 dönüme temeller atıldı, kurbanlar kesildi. Sanayi Bakanını getirdik. Arazi için tekrar Ankara'ya Maliye Bakanlığına gittim, bu araziye bize vereceksiniz dedim. Haftaya gel dediler. 1 ay sürdü, tekrar gittim. O dönemki Maliye Bakanı Deniz Baykal'dı. Deniz Bey'e genel başkana gideceğimi söyledim. Haftaya gel dedi yine, sonra gittiğimde hallettik. Tapuyu köyün üzerine aldım. Bu arada o dönemki Vali Bey(Münir Güney) bürokratik işlemlerde çok büyük kolaylık sağladı. Bizim kapılarımızı o açtı. Fabrika kurulmaya başladı. 5000-10000 TL sermayesi. Tapuyu almadan biz temelleri atmıştık. Amcamın yerinden yürüdük, 100 dönüm devletten aldık. Sermaye yok, insanlar ehliyetsiz. Amcam yüksek kimya mühendisi, ben amcamdan oğullarımdan öğrenerek bilgi alıyorum. Akli ondan alıyordum. Ancak durum artık beni aşmaya başladı, ben artık ayrılıyorum dedim. Benim yerime bilinçli biri gelsin dedim. Seni bırakmayız dediler. Kredi sağla ondan sonra bırakacağız dediler. DESİYAB'da idari heyette bir arkadaşım vardı, iyi konuştuğumuz biriydi. Meseleyi anlattım. İstifamı vereceğim ama kredi istiyorlar dedim. Fizibiliteleri yaptırmıştım. Atıf Sohoğlu (İzmir'de DESİYAB'ın yönetim kurulu üyesi)'na ben çekileceğim, benim kapasitemin dışına çıktı. Diğer fabrikalar batıyor, burayı batırmayalım, vali bu fabrikanın üzerinde çok duruyor dedim. Kredi sağlarım, başnada müdür atarız dedi. Benim istediğim de tam buydu. Müdür olarak DESİYAB'dan Yalçın Akşahin atandı. Önce Şirintaş'tı sonra Denizli Cam olarak ismi değişti. Yalçın Bey geldikten sonra Paşabahçe'den usta getirdik. Bu işte benim hiç çıkarım olmadı. Sadece benim eserim olsun dedim. Bir Allah razı olsun yeter bana. Daha sonra da %51 hissesini Şişe Cam aldı. Oldu Denizli Şişecam.

O.S (S.S'nin kardeşi) ile yapılan mülakat

Soru: Ağabeyiniz S.S'yi anlatır mısınız?

O.S: Ağabeyim 1924 doğumlu, aslen Denizlili. Çok müteşebbis biriydi, en büyük kabahati, işletmeyi açmadan önce parayı, işletmenin çevresine harcamasıydı (bahçe bakımı kastediliyor). 1962'den 1990'a kadar Almanya'da kaldı, eksportluk, ticaret yaptı, fabrikalar kurmak için ortak yazdı. Denizli'deki şirketçiliği hemen hemen ağabeyim başlatmıştır. Abalılar'ın (bugünkü Abaloğlu Holding kastediliyor) kâğıt fabrikasını ilk biz kurduk, şirketi

kurduk finans boğazında takıldık, sonradan onlar aldı. Şirketler aile şirketi olmazsa, hisse şirketlerinde muvaffak olmak çok zor. Şirintaş'ta da öyle oldu. Finansta takıldık, fırsatçılar gelip darboğazdayken hisseleri alıp %51'ini portföylerine katınca iş bitiyor. Bütün şirketlerin dağılma sebebi odur. Ege Cam'ı da (Burhaniye'deki) biz kurduk. Cam fabrikasının Şişecam'a devrinden sonra ağabeyim Burhaniye'ye cam fabrikası kurdu İlk hedefi oto farı camı yapmaktı, Kalıplar geldi, makineler geldi, çevresi yapıldı, fabrikanın kolonları atıldı, şirket iflas etti.

Soru: Ağabeyinizin yanlışlar yaptığından bahsettiniz. Neydi o yanlışlar?

O.S: Mesela en büyük yanlış, tesisi yaparken, daha binaya başlamadan, tabiat sevgisiyle tesisin dışına para harcardı. Dış görüntüyü çok severdi, doğayı yeşili çok severdi. Parayı çevreye harcayınca da üretime geçilirken para kalmıyordu, dolayısıyla da yeterince üretimde tecrübe edilemiyordu.

Soru: Ağabeyinizin, Almanya'ya ilk gidişi nasıl oldu?

O.S: Ağabeyim elektrik teknikeriydi, kendisi Yıldız mezunudur. Almanya'ya ilk gidişi buradaki tesisleri kurmak için oldu. İstanbul'daki şahsi işlerinde şirketleşmek ve oradan buraya yeni fikirlerle dönmek için gitti. Oraya gitti, aynı Çin'in bu gün yaptığı gibi, ağabeyim de teknolojiyi taklit etmeye çalıştı. Kontrol kalemleri, kapı zilleri gibi mamulleri getiriyordu, onları buradaki teknik elemanlarla taklit ediyorduk.

Ağabeyim Almanya'da mekân kiraladı, eksportluk yaptı, bir nevi İstanbul ve Denizli'den gidenlerin fahri konsolosu oldu, onları firmalara götürdü, tanıştırdı, firma randevuları aldı, aynı zamanda da burada olmayan şeyleri oradan buraya getirerek üretmeye, ürettirmeye çalıştı. O arada da camcılığa merak saldı, araştırmaları yaparken fizibiliteleri yaptı, mesela burada oto farı yoktu, far kalıplarını getirdi, yapmak istedi ama olmadı, finansmanda takıldı.

Soru: Ağabeyiniz Cam işine Şirinköylülüler'in kuvars taşı bulmalarıyla mı girişti? Ya da ağabeyinizi bu konuda motive eden başka bir unsur var mıydı?

O.S: Onu bilmiyorum ama ocakları beraber gezdik. Nazilli'de bu kuvarstan kurşunu süzen bir değirmen vardı, bizzat ben de gittim. Ocak Şirinköy'ün arkasındaki bir yerdeydi. Madeni oradan getiriyor, eliyor, has malzemeyi, Paşabahçe'ye gönderiyordu. Biz de ocak araştırmasına giriştik. O ocağın yanında bir ocak bulduk fakat kalite bozuk çıktı. Kurşun oranı çok fazlaydı. Kurşun elemesi o zamanki ortamda az paralı olan bu şirket için çok maliyetli bir işti, Ocağı çalıştırmak büyük sermaye gerektiriyordu, çok zor bir işti.

Soru: Şirintaş'ın kuruluş haliyle kalamayıp, büyük payın özel sektöre geçmesine sebebiyet veren nedir?

O.S: Ana sebep şu, o zamanlar enflasyon şimdiki gibi değildi. Bir şirket planlaması 3-4 seneyi buluyor. Fizibilite yapılırken de bir seneye göre para politikası hazırlanıyor. Ama diyelim ki, fabrika 3 trilyona kuruluyorsa 3-4 sene sonra bu 6 trilyona çıkıyor. Yani bir yıl önceki maliyete göre yaptığın hesaplama enflasyondan dolayı iki yıl sonra iki-üç katna tırmanıyor. O zaman ortakları çağırıp söylüyorsun, onlar da "ağbi benim gücüm buraya kadar diyor". Yeni ortak arıyorsun o da, 2-3 yıldır burada bir şey yapılamadı diyor, ortak olmuyor. Şirintaş'ta da olan bu. Daha hisse senetleri bile basılamamıştı, genel kurullar

toplanamıyordu. Almanya'dakiler toplantıya gelemiyordu, haliyle de toplantılar yapılamıyordu.

Ağabeyim bana Almanya'dan telefon açardı, meselâ dört ortaktan para aldım, sen onlar adına orada parayı yatır, gelince hesaplaşırız derdi. Parayı ben burada kendi cebimden yatırırdım. Tabii kardeşler arasında paranın hesaplaşması olmaz, benim ağabeyime katkım öyle oldu.

Soru: Şirket nasıl el değiştirdi?

O.S: Enflasyon dolayısıyla şirket iflase düşüyor, O dönem bir kuruşa mal olur dediğin şey bir yıl sonra elli kuruşa mal oluyor. Öyle olunca da şirket devam etsin diye banka kredisi alınıyor, banka kredisi ödenemeyince de banka el koyuyor. Sonra da Şişecam alıyor. Ağabeyimin orada elden yaptığı bir sürü masraf vardı. Masrafları ortaklara kabul ettiremedi, Her gittiğin yerden fatura almayınca masrafları da kabul ettiremiyorsun, her şeyden de fatura almak zor. Yaptığı masraf hakikaten de çok fazlaydı. Oranın diğer kurucularıyla da aralarında bir kırgınlık oldu. Ben işin paradan kaynaklı olduğunu zannetmiyorum ama ortada bir kırgınlık var belli. Onlar kendi aralarında öyle bir organize olmuşlardı ki, hiç biri kendini ön plana çıkarmak istemezdi, hiç sivrilen olmadı, hep beraber karar alır ve yaparlardı.

3. DEĞERLENDİRME

Girişimcilik, fırsatları görme, onları hayata geçirme, yenilik yapma faaliyetlerinin tamamını kapsayan bir süreçtir. Girişimciliğe başlamadan önceki karar aşamasında girişimi yapan kişi ya da kişilerin istekli olması, amaç ve hedefler belirlemesi, fırsat ve tehditleri öngörmesi, gerekli olan kaynakları temin etmesi ve engelleri görüp onlarla baş etme konusunda istekli olması gereklidir. Girişimciliğe başlama aşamasında ise keşfedilen fırsatlarla istek ve ihtiyaçlara cevap vermek, amaçları gerçekleştirmek ve uygulamadaki eksiklikleri gidermek üzere harekete geçilir ve stratejiler geliştirilir. Başarı aşamasında, büyüme, yeni yatırımlar gerçekleştirme, satışları ve kârlılığı artırma ve sürdürülebilir rekabet imkânları geliştirme vardır. Girişimin başarısızlığa uğraması veya geriye doğru gitmesi durumunda ise yeni önlemlerin alınması esastır (Yıldırım ve Balaban, 2013: 166). Denizli'de Halk Sektörüyle ilgili yapılan araştırmanın mülakatları girişimcilik sürecinin aşağıda belirtilen aşamaları bağlamında değerlendirilecektir:

1. Karar aşaması:

Bu aşamada girişimi yapacak olan kişileri harekete geçiren unsurlar ve karara götüren güdüleyici motifler önemlidir. Şirintaş'ın kurulmasına önderlik eden F.B. fabrikanın kurulmasından önceki aşamada elektriğin getirilmesi ve daha sonraki süreçte fabrikanın kurulmasına giden yolla ilgili olarak şöyle diyor: "Bizi teşvik eden şey, diğer köylerde Motor Sanayinin, televizyon fabrikasının, Azim Cıvatanın kurulmuş olmasıydı. En geri biz kalmıştık. Şirinköy'deki herkes bize " Bütün millet fabrika kurdu siz bir şey yapmadınız" diye sitem etti. Biz de bu işin öncülüğünü yapmaya başladık". Daha sonra fabrikanın kurulma ve üretimi gerçekleştirme aşamasında hem işgücü hem de hisse sahibi olacak olan Şirinköy sakinleri Denizli'nin diğer köylerinde kurulan işletmeleri örnek göstererek köyün ileri gelenlerini harekete geçirmiştir. Şirintaş örneğinde işletmenin kurulmasında bir fırsat olarak görülen başka bir unsur ise, her ne kadar, daha sonra kullanılması mümkün

olmamışsa da, camın ana maddesi olan kuvarsın Şirinköy civarında bulunmuş olmasıdır. F.B. ile yapılan mülakatta, S.S'nin daha önceden Almanya'da bir cam fabrikası görüp bundan çok etkilendiği belirtmesinden sonra, "O dönem Almanya'da çalışan S.S. burada kuvarsın olduğunu duyuyor. ...Şirinköy civarında kuvars bulunduğu duyulunca cam fabrikası kurulma fikri ilk onlardan çıkıyor" deniliyor. O.S. ile yapılan mülakatta, S.S'nin Türkiye'ye yeni fikirlerle dönmek için Almanya'ya gittiği, bugün Çin'in yaptığı gibi, ağabeyinin de orada teknolojiyi taklit ederek Türkiye'ye getirmeye çalıştı öğrenilmiştir. Görülmektedir ki, Şirintaş fabrikasının kurulmasında sadece hammaddeye sahip olma düşüncesinin yarattığı fırsat değil, aynı zamanda kuruculardan biri olan S.S'nin Almanya'daki teknolojiden edindiği tecrübe fırsatını taklit yoluyla da olsa ülkedeki bir ihtiyacı karşılamak üzere Türkiye'ye aktarması söz konusu olmuştur.

2. Girişimciliğe başlama ve başarıma aşaması:

Halk Sektörlerinde girişimciliğe başlama aşamasının ilk adımı sermayeyi bir araya getirmektir. Şirinköylülerin, kendi köylerinde de fabrika kurulması isteğine cevap verebilmek için köye elektrik getirmek için gerekli olan 115000 TL'yi toplamak üzere yola çıkan F.B. durumu, "...İş paraya gelince Almanya'ya gittik. .... Artık iş namus meselesi olmuştu. ....Kendi cebimden Almanya'ya gittim, 50'den fazla akrabam var orada. Neticede 90000'de kaldık. Rahmetli Ağabeyim bana "bizim oğlan 115000 olmayacak, bu parayı geri dağıtalım" dedi. Ancak yılmadım, 15-20 kere daha Ankara'ya gidip geldim" anlatmıştır. Daha sonraki dönemde cam fabrikasının kurulması için hazineden yer alnamayınca, F.B'nin amcası, fabrikanın kurulabilmesi için 20000 TL'lik pay karşılığında 7 dönümlük yer veriyor ve böylece temeller atılıyor. Bundan sonraki süreci F.B. şöyle anlatıyor: "Arazi için tekrar Ankara'ya Maliye Bakanlığına gittim, bu araziyi bize vereceksiniz dedim. Haftaya gel dediler. 1 ay sürdü, tekrar gittim. O dönemki Maliye Bakanı Deniz Baykal'dı. Deniz Bey'e genel başkana gideceğimi söyledim. Haftaya gel dedi yine, sonra gittiğimde hallettik. Tapuyu köyün üzerine aldım".

3. Girişimciliğin başarısızlığa uğraması durumunda alınan önlemler:

Her girişimsel faaliyet bir müddet sonra varlığını korumakta bir takım güçlükler yaşar. Toplumsal, ekonomik, siyasi değişiklikler ya da mevcut kaynaklarda, pazarda, teknolojide vb. alanlarda meydana gelen değişiklikler işletmelerin ilk girişim sebeplerinin ve girişim türlerinin devamlılığında engeller oluşturmaktadır. İşletmelerin girişimlerine devam edebilmeleri bu engellerle baş edebilme becerilerine bağlı olmaktadır. Aksi takdirde işletmeler yaşamlarını devam ettirememektedirler. Şirintaş örneğinde de girişimin başarısızlığa uğrayıp Halk Sektörü bağlamıyla yaşamını devam ettirememesinin sebeplerini iki grupta ele almak mümkündür. Bunlardan ilki işletmelerin dış çevresinden (toplumsal, ekonomik ve siyasi) kaynaklanan sebepler, ikincisi iç çevresinden kaynaklanan sebeplerdir.

Araştırmaya konu olan işletmelerin yaşamlarını devam ettirememelerindeki en önemli dışsal sebepler enflasyon, yasal düzenlemelerin olmaması ve bankacılık faaliyetlerinin Halk Sektörü özelliklerine uyum sağlayamaması olarak dile getirilmiştir. Şirintaş'la ilgili yapılan mülakatta O.S, "Enflasyon dolayısıyla şirket iflasa düşüyor, O dönem bir kuruşa mal olur dediğin şey bir yıl sonra elli kuruşa mal oluyor. .... bir yıl önceki maliyete göre yaptığın hesaplama enflasyondan dolayı iki yıl sonra iki-üç katına tırmanıyor" demektedir.

İşletmelerin başarısızlığına sebep olan içsel faktörlerden ilki; işletmede yeterli sermayenin ve profesyonelleşmenin olamamasıdır. İşletmeler kuruluş sermayesini temin etmekle beraber sıra işleyiş sermayesine geldiğinde aynı başarıyı gösterememişlerdir. Daha sonra bankadan alınan krediler de enflasyonun etkisiyle birleşince ödenememiştir. F.B., "Sermaye yok, insanlar ehliyetiz" diyor, O.S'ye göre ise ağabeyi S.S'nin ".....en büyük kabahati, işletmeyi açmadan önce parayı, işletmenin çevresine harcamasıydı".

İkinci içsel sebep ise ortak sayısının binlerle ifade edilen rakamlardan olması ve ortakların önemli bir çoğunluğunun Almanya'da ikamet ediyor olması sebebiyle genel kurulların toplanamamasıdır. O.S Şirintaş'taki durumu ".....genel kurullar toplanamıyordu. Almanya'dakiler toplantıya gelemiyordu, haliyle de toplantılar yapılamıyordu" diye anlatmaktadır.

Sonuç olarak; ister içsel, isterse dışsal sebeplerden kaynaklansın her şeyden öte önemli bir Milli Sermaye birikimi olan ve üretim faktörleri mülkiyetinin tabana yayıldığı Halk Sektörü 1980'li yıllarda ülkenin dışa açılmasıyla da beraber tamamen ortadan kalkmıştır. Sektördeki işletmelerin başarısıyla ya da başarısızlığıyla ilgili tecrübeler de fiiliyatta sonraki nesillere aktarılamamıştır.

4. SONUÇ

Girişimcilik, ülkenin endüstrileşmesine, endüstriyel dağılımın ve endüstriyel çeşitliliğin sağlanmasına, rekabet gücünün seviyesine ve ekonominin karakteristiğine etki ederek sonuçta o ülkenin teknolojisinin gelişmesi ve kalkınmasında ana rolü oynar (Ersoy, 2010: 72). Girişimciliğin yapısında, bir malın ya da hizmetin üretilmesi, bunun için üretim metodunun kurulması ve geliştirilmesi, pazarın oluşturulması, hammadde kaynağının bulunması ve endüstrinin yapılandırılmasıyla genel olarak ülkenin ekonomik, ticari, teknolojik ve sosyal hayatında yenilenme sürecine katkı vardır. 1970'li yılların başında yeni bir endüstriyel yapılanma olan Halk Sektörleri ülkenin sanayileşmesinde, teknolojik gelişmesinde, sermayenin bir araya getirilmesinde dünyada emsali çok da görülmemiş önemli bir girişimcilik örneğini temsil etmiştir.

KAYNAKÇA

Altun A. ve Akıncı, Ş. (1974). *Halk Sektörünün Tanımı, Halk Sektörü'nün İşlenmesinde Devletin Rolü, Halk Sektörünün Kuruluş Başlangıcında Karşılaşılacak Sorunlar ve Çözüm Yolları*. Halk Sektörü Semineri, Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı Yayınları, No:224, Ankara, ss. 84-109.

Coşkun, A. (1976). *Demokratik Sol'da Kamu İktisadi Teşebbüsleri, Yeni Örgütlenme-Öz Yönetim Uygulaması*. Demokratik Sol Düşünce Formu, Cilt 2, Kalite Matbaası, Ankara.

Denizli Cam Sanayi ve Ticaret A.Ş., Yıllık Faaliyet Raporu, 2011.

Ersoy, H. (2010). Kültürel Çevrenin Girişimcilik Tercihine Etkisi. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 71-77.

- Hamitoğulları, B. (1974). *Halk Sektörünün Anlamı, Doktrini ve Yapısı, Yeni ve Ulusal Bir Kalkınma Modeli Olarak Halk Sektörü*. Halk Sektörü Semineri, Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı Yayınları, No:224, Ankara, ss. 20-83.
- İlbaş, M. H. (1974). *Halk Sektörünün Genel Ekonomik Gelişmedeki Yeri, Diğer Sektörlerden Farkı ve Bunlarla İlişkileri*. Halk Sektörü Semineri, Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı Yayınları, No:224, Ankara, ss. 208-234.
- Kepenek, Y. (1974). *Halk Sektörünün Tanımı, Devletin Halk Sektörünün İşlemesindeki Rolü, Halk Sektörünün Kuruluşunun Başlangıcında Karşılaşılacak Sorunlar ve Çözüm Yolları*. Halk Sektörü Semineri, Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı Yayınları, No:224, Ankara, ss. 3-19.
- Ölçen, A. N. (1974). *Halk Sektörü*. Ayyıldız Matbaası A. Ş., Ankara.
- Ölçen, A. N. (1975). *Halka Açık Anonim Ortaklıklar ve Halk Sektörü*. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayın No: 116, Ankara, ss.80-88, (1974 yılında Ankara'da yapılan "Halk Sektörü" Açık Oturumundaki bildiri).
- Öngün, K. (1974). *Yatırımlar ve Halk Sektörü*. Makine Mühendisleri Odası Sanayi Kongresi (adı geçen kongrede sunulan bildiri), <http://arsiv.mmo.org.tr/pdf/10549.pdf>, Erişim tarihi, 28.04.2013
- Türk, H. S. (1975). *Halk Sektörü Politikası, Sevinç Matbaası*, Ankara.Yasa İbrahim, H. Sami Güven, "Yurt Dışında Çalışan işçilerimizin, Yaygın Tabanlı Halk Girişimciliğine Katkıları: Şereflikoçhisar Örneği", *Amme İdaresi Dergisi*, TODAİE, Cilt:8, Sayı:3, <http://yayin.todaie.gov.tr/dergi.php?Dergi=1&Cilt=8&Sayi=3>, Erişim Tarihi 28.04.2013.
- Yıldırım E. ve Balaban, Ö. (2013). Girişimci Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Eğilimi Üzerindeki Etkisi. 4. *Uluslararası Girişimcilik Kongresi*, 2-4- Mayıs 2012, Manisa, Türkiye, ss. 165-173.